

Верховний
Суд

СТРОКИ ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ

в адміністративних справах
КРАВЧУК Володимир
Суддя Верховного Суду

Питання

1. Поняття та значення строку звернення до суду
2. Загальні та спеціальні строки
3. Обчислення строку
4. Поновлення строку
5. Правові наслідки закінчення строку

1

ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ СТРОКУ ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ

Поняття строку

Строк звернення до адміністративного суду - **це проміжок часу після виникнення спору** у публічно-правових відносинах, протягом якого особа **має право** **звернутися до адміністративного суду** із заявою за вирішенням цього спору і захистом своїх прав, свобод чи інтересів.

Постанова ВПВС від 04.10.2018, № 800/304/17

Мета строку

- 1) дотримання принципу **правової визначеності**;
- 2) **дисциплінування** учасників судочинства;
- 3) досягнення юридичної визначеності у публічних відносинах;
- 4) стимулювання учасників **добросовісно** ставитися до виконання своїх обов'язків;
- 5) обмеження часу, протягом якого правовідносини можуть вважатися спірними. Якщо ніхто не звернувся до суду, **відносини стають стабільними.**

Постанова КАС ВС від 23.04.2020 №813/3756/17

Строк = позовна давність?

СПІЛЬНЕ: Порядок обчислення

ВІДМІННОСТІ:

- Характер правовідносин (**публічні**/приватні)
- Підстава застосування строку (**ініціатива суду**/заява сторони)
- Тривалість (**6 місяців**/3 роки)
- **Імперативність** (сторони можуть збільшити строк давності)
- Зупинення та переривання діє лише щодо строку позовної давності
- Правові наслідки пропуску (**без розгляду**/відмова у позові)

ДАВНІСТЬ

- Давність – час, протягом якого зберігається певний стан.
- **256.1 ЦК:** *Позовна давність – це строк, у межах якого особа може **звернутися до суду з вимогою про захист** свого цивільного права або інтересу.*

ЗАСТОСУВАННЯ ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ

Застосування положень про позовну давність та відмова в позові з цієї підстави здійснюється в разі, коли **суд попередньо встановив наявність порушеного права**, на захист якого подано позов, та обґрунтованість і доведеність позовних вимог.

Постанова ВП ВС від 05.12.2018 № 522/2110/15-ц

І лише якщо буде встановлено, що **права особи дійсно порушені**, але позовна давність спливла **і про це зроблено заяву** іншою стороною у справі, **суд відмовляє в позові у зв'язку зі спливом позовної давності** за відсутності поважних причин її пропуску, наведених позивачем.

Постанова ВП ВС від 04.12.2018 № 910/18560/16

ДАВНІСТЬ: наслідки

267.1 ЦК: *Особа, яка виконала зобов'язання після спливу позовної давності, **не має права вимагати повернення виконаного**, навіть якщо вона у момент виконання не знала про сплив позовної давності.*

Позовна давність не є підставою для припинення чи набуття прав. На відміну від набувальної.

НАСЛІДОК ПРОПУСКУ – втрата права на судовий захист

«Права позивача» v. «Стабільність»?

ПОРУШЕННЯ → **СТРОК** → ВІДМОВА

Мета позовної давності – **збереження правового стану, що виник**
протиправо (з порушенням прав позивача), **але довго триває** (тому
й строк 3 роки і більше)

ЄСПЛ: давність – ухилення від відповідальності

Позовна давність - це **законне право правопорушника уникнути** переслідування або **притягнення до відповідальності** у суді після закінчення певного періоду часу після вчинення правопорушення.

Періоди позовної давності **переслідують декілька цілей:**

- (1) гарантування правової визначеності й остаточності та
- (2) **запобігання порушенню прав відповідачів**, які могли б бути ущемлені у разі, якщо було б передбачено, що суди ухвалюють рішення на підставі доказів, які могли стати неповними внаслідок спливу часу.

Хто старе поминає, той щастя не має!

**Позовна давність –
останній козир
шника**

СТРОК ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ

122.1 КАС:

*Позов **може бути подано в межах строку** звернення до адміністративного суду, встановленого цим Кодексом або іншими законами.*

Стаття 3: держава – «слуга» Людини

- **Права і свободи людини** та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави.
- **Держава відповідає перед людиною за свою діяльність.**
- Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Принцип «належного врядування»

Принцип «належного врядування» = **презумпція правомірності адміністративного акту СВП:**

- *Акт вважається правомірним, якщо не оспорується.*
- *Якщо акт оспорується в суді, довести його правомірність повинен СВП (77.2. КАС).*
- *Акт, що оспорується в суді, є протиправним, якщо СВП не доведено, а судом не встановлено його правомірність.*

ЗАСТОСУВАННЯ СТРОКУ

Встановлення наявності або відсутності факту порушеного права здійснюється під час розгляду справи судом **по суті лише у випадку своєчасного звернення** до суду або у випадку пропуску строку з поважних причин.

Постанова ВС від 12.09.2019 №826/3318/17

СТРОК: лише для процесу

- Строк звернення до суду **стосується виключно питання прийняття до розгляду або відмови у розгляді позовних вимог по суті**, але не застосовується для прийняття рішення про задоволення чи не задоволення таких вимог, а також періоду протягом якого такі вимоги підлягають задоволенню

НАСЛІДКИ ПРОПУСКУ СТРОКУ

- Суд **відмовляє у розгляді** справи.

Суд не констатує порушення прав!

Діє презумпція правомірності

СТРОК → БЕЗ РОЗГЛЯДУ ≠ ПОРУШЕННЯ

**Мета строку – правова визначеність щодо
правомірності акту держави**

СТРОК ≠ ПОЗОВНА ДАВНІСТЬ

- Залишення без розгляду через порушення строку звернення до суду **НЕ** стверджує порушення держави.
- Рішення, що оскаржувалося, вважається (презюмується) **правомірним**.

2

ЗАГАЛЬНІ ТА СПЕЦІАЛЬНІ СТРОКИ

Загальний строк для людей (122.2 КАС)

Для звернення до адміністративного суду за захистом прав, свобод та інтересів особи встановлюється **шестимісячний строк**, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів.

... у спорах ... з приводу проведення аналізу ефективності здійснення **державно-приватного партнерства** та позовами у спорах, що виникають у зв'язку з проведенням та/або визначенням результатів конкурсу з визначення приватного партнера та концесійного конкурсу, встановлюється **тримісячний** строк з дня, коли особа дізналася або мала дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів.

Загальний строк для СВП (122.2 КАС)

Для звернення до адміністративного суду **СВП** встановлюється **тримісячний строк**, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня виникнення підстав, що дають суб'єкту владних повноважень право на пред'явлення визначених законом вимог.

Цим Кодексом та іншими законами можуть також встановлюватися інші строки для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень.

Спеціальні строки (122.3 КАС)

Для захисту прав, свобод та інтересів особи **цим Кодексом та іншими законами** можуть встановлюватися інші строки для звернення до адміністративного суду, які, якщо не встановлено інше, обчислюються з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів.

Строк після досудового врегулювання (122.4)

Якщо

(1) законом передбачена можливість досудового порядку вирішення спору і позивач скористався цим порядком, або

(2) законом визначена обов'язковість досудового порядку вирішення спору,

то для звернення до адміністративного суду встановлюється **тримісячний строк**.

Строк обчислюється з дня вручення позивачу рішення за результатами розгляду його скарги на рішення, дії або бездіяльність СВП.

Строк у разі відсутності відповіді (122.4)

Якщо рішення за результатами розгляду скарги позивача не було прийнято та (або) вручено у строки, встановлені законом, то для звернення до адміністративного суду встановлюється **шестимісячний строк**, який обчислюється з дня звернення позивача до СВП зі скаргою.

Публічна служба (122.5)

Для звернення до суду у справах щодо прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби встановлюється **місячний** строк.

СПЕЦІАЛЬНІ СТРОКИ у КАС

- оскарження актів у виборчих відносинах (273 - 279)
- у справах щодо забезпечення потреб оборони (282) – 3 дні;
- за зверненням податкових та митних органів (283) – 24 години;
- з приводу притягнення до адміністративної відповідальності (286) – 10 днів
- з приводу актів ДВС, приватного виконавця (287) – 10 **календарних** днів і 3 дні
- оскарження рішень у сфері запобігання та протидії легалізації доходів (289-1) – 10 днів

Строк у податкових правовідносинах

Спеціальним строком звернення до суду з позовом у спорах про стягнення податкового боргу є строк, визначений статтею 102 ПК України - **1095 днів з дня виникнення податкового боргу.**

Постанова КАС ВС від 25.02.2020 № 1340/5767/18

Строки оскарження «негрошових» рішень

Рішення, які не стосуються нарахування грошових зобов'язань, за умови застосування процедури адміністративного оскарження, оскаржуються в судовому порядку в такі строки:

- а) **тримісячний строк** – якщо рішення за результатами розгляду скарги було вручено скаргнику у строки. Строк обчислюється з дня вручення скаргнику рішення за результатами розгляду його скарги;
- б) **шестимісячний строк** – якщо рішення за скаргою не було прийнято та/або вручено скаргнику у строки, встановлені ПК України. Строк обчислюється з дня звернення скаргника із скаргою на його рішення.

Строк за умови досудового порядку вирішення податкового спору

Платник податків має право оскаржити рішення податкового органу в адміністративному і/або судовому порядку.

При цьому оскарження такого рішення в адміністративному порядку, не позбавляє його права на судове оскарження з дотриманням строків, визначених абзацом 9 ч. 4 ст. 25 Закону про ЄСВ (**10 календарних днів з дня надходження рішення відповідного органу доходів і зборів**).

Ст. 233 КЗпП України

- Невиплата звільненому працівникові всіх сум, що належать йому, є триваючим правопорушенням, а отже, працівник може визначити остаточний обсяг своїх вимог лише на момент припинення такого правопорушення, яким є день фактичного розрахунку.
- Для встановлення **початку перебігу строку** звернення працівника до суду з вимогою про стягнення компенсації за затримку розрахунку при звільненні визначальними є такі юридично значимі обставини, як невивплата належних працівникові сум при звільненні та **факт проведення з ним остаточного розрахунку**.

Постанова від 03.09.2019 № 320/5789/18

СТРОК: пенсія

- **87 Закону України «Про пенсійне забезпечення»:**

Суми пенсії, **не одержані своєчасно з вини органу**, що призначає або виплачує пенсію, виплачуються за минулий час без обмеження будь-яким строком.

- **46.2 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»:**

Нараховані суми пенсії, **не отримані з вини органу**, що призначає і виплачує пенсію, виплачуються за минулий час без обмеження будь-яким строком з нарахуванням компенсації втрати частини доходів.

Строк: пенсія

- за змістом наведених норм, строк давності не застосовується лише до вимог щодо нарахованих пенсій, в спірних же правовідносинах суми пенсії пенсійним органом нараховані не були.

Постанова ВС України від 10.12.2013, № 21-329а 13

Постанова ВС від 03.07.2018, № 484/470/17

ЗМІНА підходу

- Застосування шестимісячного строку звернення до суду матиме наслідком неможливість реалізувати право пенсіонера на виплату сум пенсії за минулий час без обмеження строку у визначеному законодавством розмірі.
- Встановлені процесуальним законом **строки** та повернення позовної заяви на підставі їх пропуску **не можуть слугувати меті відмови у захисті порушеного права, легалізації триваючого правопорушення, в першу чергу, з боку держави.**

Постанова КАС ВС від 29.11.2019, №607/1402/16-а

Постанова КАС ВС від 21.05.2020, №344/10095/16-а

Строки застосування адміністративно-господарських санкцій

250.1. Господарського кодексу України

Адміністративно-господарські санкції можуть бути застосовані до суб'єкта господарювання **протягом шести місяців з дня виявлення порушення, але не пізніше як через один рік з дня порушення** цим суб'єктом встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності, крім випадків, передбачених законом.

Не створення робочих місць інвалідам

20.4 Закону «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю»

- До правовідносин зі стягнення адміністративно-господарських санкцій, передбачених цим Законом, **не застосовуються строки, визначені статтею 250 Господарського кодексу України.**
- Проте, **стягнення адміністративно-господарських санкцій** та пені за порушення строків їх сплати в судовому порядку здійснюється **в межах строків звернення, встановлених статтею 99 КАС України.**

Постанова ВС України від 03.02.2015 № 820/10328/13-а

Постанова ВС від 11.04.2018 № 804/401/17

Триваюче порушення

Проступок, пов'язаний з тривалим, **неперервним невиконанням обов'язків**, передбачених законом.

Ці дії безперервно порушують закон протягом якогось часу.

Увесь час винний безперервно вчиняє правопорушення у вигляді **невиконання покладених на нього обов'язків**.

Триваюче правопорушення припиняється лише у випадку усунення стану за якого об'єктивно існує цей обов'язок, виконанням обов'язку відповідним суб'єктом або припиненням дії відповідної норми закону.

Постанова ВС від 11.12.2018, №242/924/17

ТРИВАЮЧЕ ПОРУШЕННЯ *(Я. Берназюк)*

- 1) не може бути однозначною підставою для відмови у застосуванні примусових заходів, спрямованих на припинення такого правопорушення;
- 2) **встановлення строків звернення до суду** та залишення позовної заяви без розгляду на підставі їх пропуску **не може слугувати меті легалізації триваючого правопорушення** та здійснення незаконної діяльності;
- 3) строк притягнення до відповідальності встановлюється передусім щодо форм відповідальності майнового (фінансового) характеру та, як правило, не повинен застосовуватися стосовно вжиття заходів юридичної відповідальності, які спрямовані на припинення неправомірної поведінки.

Невідшкодування ПДВ

- Правопорушення щодо невідшкодування сум бюджетної заборгованості з податку на додану вартість **має триваючий характер**, а тому положення ст. 99 КАС не застосовуються.

Постанова ВС від 24.04.2018, №820/3537/17,

Нормативний акт: весь час дії

Чинний нормативно-правовий акт може обумовлювати *триваюче порушення* суб'єктивних прав.

За умови перебування особи у правовідносинах, які регулюються нормативно-правовим актом, строк звернення до суду із позовом не може обмежуватися шістьма місяцями.

У разі оскарження нормативно-правового акту **строк такого оскарження буде вимірюватися усім часом чинності** цього нормативно-правового акту.

Постанова від 13.03.2019 № 712/8985/17

3

ОБЧИСЛЕННЯ СТРОКУ ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ

Початок перебігу строку (122.2)

Для звернення до адміністративного суду за захистом прав, свобод та інтересів особи встановлюється шестимісячний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється з дня, коли:

(1) особа дізналася або

(2) повинна була дізнатися

про порушення своїх прав, свобод чи інтересів.

«порушення» = негативні наслідки

- припинення права
- обмеження права
- заперечення (невизнання) права
- перешкоди (умови) у реалізації права (інтересу)

«порушення»

Порушення прав, свобод чи інтересів особи – це **фактичний наслідок** протиправного рішення, дії чи бездіяльності конкретної особи (або осіб) щодо неї.

Постанова ВС від 23.04.2020 № 813/3756/17

Фактичний = автоматичний?

А якщо особа не усвідомлює або не знає, що рішення має негативний вплив на її інтереси?

А якщо рішення протиправне, але в її інтересах? Чи є порушення?

Порушення – потребує суб'єктивного критерію?

«порушення»: причина/підстава

- Позивач неодноразово звертався до Фонду із зверненнями ... Проте у своїх відповідях Фонд лише повідомляє, що у Переліку відсутня інформація про вклад позивача, **не зазначаючи при цьому про причину** не включення останнього до Переліку
- Проте лише 03.06.2015 з листа від Уповноваженої особи, позивач **дізнався про порушення свого права** на відшкодування належних йому грошових коштів за вкладом за рахунок Фонду.
- Отже, .. строки звернення до суду позивачем не пропущено.

Постанова КАС ВС 23.04.2019 № 819/2292/15

«дізналася»: факт

День, коли особа дізналася про порушення свого права, - це **встановлений доказами день**, коли позивач дізнався про рішення, дію чи бездіяльність, внаслідок якої відбулося порушення його прав, свобод чи інтересів.

«дізналася»: день

- винесення рішення, якщо вони приймалося за участю особи;
- вчинення дії, якщо особа була присутня під час вчинення цієї дії;

Постанова ВС від 23.04.2020 № 813/3756/17

- отримання поштового відправлення, в якому особі надіслано рішення;
- коли **мало бути** прийняте рішення (вчинено дію), якщо таке рішення (дія) не було прийняте (не була вчинена).

«дізналася»: докази

Доказами того, що особа знала про порушення своїх прав, є її дії, спрямовані на захист порушених прав, зокрема, оскарження рішення (дії чи бездіяльність), письмові звернення з цього приводу.

Постанова ВС від 26.02.2020 №826/14417/18

- розписка про одержання рішення
- докази отримання кореспонденції
- акт у випадках, передбачених законом (про відмову одержати документ, надати пояснення, допустити до перевірки)

«повинна була дізнатися» = припущення

«Повинна» слід тлумачити як **неможливість незнання, припущення про високу вірогідність дізнатися**, а не обов'язок особи дізнатися про порушення своїх прав.

Зокрема, особа повинна була дізнатися про порушення своїх прав, якщо вона знала про обставини прийняття рішення чи вчинення дій і **не було перешкод для того, щоб дізнатися** про те, яке рішення прийняте або які дії вчинені.

«повинен був дізнатися»

- особа **знала про обставини прийняття** рішення чи вчинення дій і не було перешкод для того, що б дізнатися про те, яке рішення прийняте або які дії вчинені;
- рішення скероване на її адресу поштовим повідомленням, яке вона **відмовилася отримати** або не отримала внаслідок неповідомлення відправника про зміну місця проживання;
- про порушення її прав **знали представник**, працівники, партнери, близькі особи.

«повинен був дізнатися»

Учасник конкурсу до ВС **повинен** був дізнатися про результати конкурсу з публікації на сайті ВККС

Постанова ВП ВС від 25.03.2020 № 9901/588/19

Строк прийняття рішення визначено ст. 118 ЗК України.

Моментом, коли позивач повинен був дізнатись про прийняття оскаржуваного рішення, **є місячний строк з часу подання відповідного клопотання** про надання дозволу на розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки.

Постанова від 02.08.2019 № 605/568/17

Презумпція «знання»

Порівняльний аналіз термінів «довідався» та «міг довідатися» дає підстави для висновку про **презумпцію можливості та обов'язку особи знати про стан своїх майнових прав**, а тому доведення факту, через який особа не знала про порушення свого права і саме з цієї причини не звернулася за його захистом до суду, недостатньо.

Тобто, особа повинна також довести той факт, що вона **не могла дізнатися** про порушення свого права.

Постанова ВС України від 16.11.2016 №6-2469цс 16

Особливості початку: **ПОЗОВ В ЧУЖИХ інтересах**

Як у випадку пред'явлення позову самою особою, право якої порушене, так і в разі пред'явлення позову в інтересах цієї особи іншою уповноваженою на це особою, відлік позовної давності обчислюється **з одного й того самого моменту**: коли особа дізналася або могла дізнатися про порушення свого права або про особу, яка його порушила.

Постанова ВП ВС від 20.06.2018 № 697/2751/14-ц

Початок строку для «нового» СВП

Початок перебігу строку, встановленого для звернення до адміністративного суду СВП, **не пов'язується з моментом створення такого суб'єкта** чи наділення його відповідними функціями та компетенцією, адже інше призводить до можливості держави через такі дії практично необмежено у часі реалізувати право на звернення з позовом за власним волевиявленням.

Постанова ВП ВС від 13.02.2019 № 826/13768/16

Зміна органу не впливає на строк

У спірних правовідносинах суб`єктом прав є саме держава, а не її конкретний орган, тому **зміна уповноваженого органу щодо розпорядження спірною земельною ділянкою і здійснення контролю за нею внаслідок внесення змін до чинного законодавства України не змінює порядку перебігу позовної давності.**

Постанова ВП ВС від 19.11.2019 № 911/3680/17

Публічна служба

Суд не погоджується з доводами скаржника про ототожнення моменту відліку строку звернення до суду виключно з моментом видання **наказу про звільнення та ознайомлення з ним**, оскільки вказане спростовується приписами статті 122 КАС України, яка вказує виключно на **момент обізнаності особи** чи її потенційної можливості бути обізнаною.

Постанова ВС від 20.02.2020 від № 520/3809/19

Відступ від практики ВС України

- **Ухвала КАС/ВС 08.11.2019 №815/1226/18**

З метою ефективного судового захисту права на поновлення пенсії відповідно до статей 46, 49 Закону № 1058-IV, а також вирішення аналогічних спорів стосовно інших осіб у майбутньому існує необхідність відступити від висновку, згідно з яким *«виниклі в зв'язку з прийняттям Конституційним Судом України рішення №25-рп/2009 від 07.10.2009 спори мають вирішуватися з урахуванням норм процесуального права, - статей 99, 100 КАС України»*, що сформований ВС України та міститься, зокрема, в постанові від 08.12.2015 № 21-5653а15.

Постанова ВПВС 21.05.2020 (повного тексту ще немає)

4.

ПОНОВЛЕННЯ СТРОКУ ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ

Поновлення строку (121.1)

Суд за заявою учасника справи поновлює пропущений процесуальний строк, встановлений законом, **якщо визнає причини його пропуску поважними**, крім випадків, коли цим Кодексом встановлено неможливість такого поновлення.

НПК ЦПК, К., Істина, 2006. – С. 239

Науково- практичний коментар

Цивільного процесуального кодексу України

На нашу думку, причина пропуску строку є поважною, якщо вона відповідає водночас таким умовам:

1) це обставина або кілька обставин, яка безпосередньо унеможливорює або ускладнює можливість вчинення процесуальних дій у визначений законом або судом строк;

2) це обставина, яка виникла об'єктивно, незалежно від волі особи, яка пропустила строк. Тому не може бути визнане поважною причиною пропуску строку, наприклад, умисне неодержання особою поштової кореспонденції з суду;

3) ця причина виникла протягом строку, який пропущено;

4) ця обставина підтверджується належними і допустимими засобами доказування.

Критерії «поважності» причин (з 2010)

- 1) це обставина або кілька обставин, яка безпосередньо унеможливорює або **ускладнює можливість** вчинення процесуальних дій у визначений законом строк (**є причиною**);
- 2) це обставина, яка виникла **об'єктивно**, незалежно від волі особи, яка пропустила строк;
- 3) ця причина виникла **або тривала протягом строку**, який пропущено;
- 4) ця обставина підтверджується належними і допустимими засобами **доказування**.

Постанова ВС від 27.11.2018 № 473/2236/17

Підходи ЄСПЛ до поновлення строків *(Я. Берназюк)*

- 1) поновлення пропущеного строку є порушенням принципу правової визначеності, тому **має бути достатньо виправданим та обґрунтованим;**
- 2) поновленню підлягає лише той строк, який пропущений з **поважних, об'єктивних, непереборних, не залежних від волі та поведінки особи обставин;**
- 3) оцінка поважності причин пропуску строку має здійснюватися **індивідуально** у кожній справі;
- 4) будь-які поважні **причини** пропуску строку **не можуть розцінюватися як абсолютна підстава** для поновлення строку;
- 5) необхідно **враховувати тривалість пропуску** строку,
- 6) враховувати можливі **наслідки** його відновлення **для інших осіб.**

ОЦІНКА ПОВАЖНОСТІ

Інакшого способу визначити, які причини належить віднести до поважних, ніж через зовнішню оцінку (кваліфікацію) змісту конкретних обставин, хронологію та послідовність дій суб`єкта правовідносин перед зверненням до суду за захистом свого права, немає.

Під таку оцінку мають потрапляти певні явища, фактори та їх юридична природа; тривалість строку, який пропущений; те, чи могли і яким чином певні фактори завадити вчасно звернутися до суду, чи перебувають вони у причинному зв`язку із пропуском строку звернення до суду; яка була поведінка суб`єкта звернення протягом цього строку; які дії він вчиняв, і чи пов`язані вони з готуванням до звернення до суду тощо.

Постанова ВП ВС від 20.11.2019, № 9901/405/1

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ

- Добросовісність заявника
- Поведінка заявника (пасивність чи активний захист)
- Тривалість пропуску строку
- Характер порушеного права
- Істотність порушення
- Істотність перешкоди
- Наслідки для третіх осіб
- Виконання рішення
- Можливість відновлення складу учасників

Поважні причини

- **неповідомлення** сторін органами влади про прийняті рішення у їхній справі

Пономарьов проти України, 03.04.2008, п. 41

- **зміна судової практики** щодо юрисдикції справ і **закриття провадження у цивільній справі** не повинна бути перешкодою для доступу до суду та є поважною причиною пропуску строку звернення до адміністративного суду

Постанова ВС від 30.03.2020 № 826/10808/18

Поважні: добросовісність

Повернення позовної заяви через недоліки в її оформленні **не є поважною** причиною пропуску цього строку.

Однак, вирішуючи питання про поважність наведених позивачем причин, суд має враховувати також і ті обставини, які стали підставою для повернення попередньо поданої позовної заяви, а також період часу, який сплинув з моменту, коли особа дізналась про відповідне рішення суду.

Невідкладне повторне подання належним чином оформленої позовної заяви після її повернення, **свідчить про добросовісну поведінку**.

Постанова ВС від 28.04.2020 № 460/2864/18

Поважні: апеляційне оскарження

Очікування позивача на завершення апеляційного перегляду є виправданим, логічним та **має правомірну мету** – не нести зайвих витрат та не створювати паралельних процесів.

Маючи вибір – подати новий позов (формально щоб дотриматися строку звернення до суду) чи дочекатися апеляційного перегляду ухвали про передачу справи до іншого суду за підсудністю, обираючи другий варіант, **позивач діяв добросовісно**. Щойно результат апеляційного перегляду став відомим, позивач наступного дня звернувся до суду.

Постанова ВС від 07.04.2020, № 540/2608/18

Постанова ВП ВС від 20.11.2019, № 9901/405/1

Поважні причини: прокурор

Виявлення прокурором під час здійснення процесуального керівництва у кримінальному провадженні відповідних порушень інтересів держави, які підлягають захисту в суді, поза межами строку звернення до суду ПОВИННІ враховуватися судами як поважні причини пропуску строку звернення до адміністративного суду, якщо прокурор звернувся до суду протягом шести місяців з дня виявлення таких порушень.

Проте направлення прокурором листів до відповідних державних органів щодо здійснення заходів захисту інтересів держави не зупиняє та не перериває перебігу встановленого процесуальним законом шестимісячного строку звернення до суду.

НЕповажні причини

- Погодження та сплата судового збору державним органом

Постанова ВС від 10.04.2020 № 806/5362/15

- Нерозуміння або незнання законодавства

Постанова ВС від 27.11.2018 № 473/2236/17

- Затримка з реєстрацією вхідної кореспонденції

Постанова ВС від 24.01.2018 № 826/364/15

- Труднощі в організації своєчасного виконання обов'язків товариством

Ухвала ВС від 16.03.2018 № 808/418/17

НЕповажні причини

- Перебування у відпусках, відрядження та на лікарняному

Постанова ВС від 06.03.2019 №805/1985/18-а

- Перебування позивача під амбулаторним наглядом

Постанова ВС 26.03.2020 №805/2688/18-а

- Лікування на умовах денного стаціонару

Постанова ВС від 13.03.2019 №826/13430/17

- Наявність іншого судового спору

Постанова ВС від 26.02.2020, №140/965/18

НЕповажні: за межами строку

- Пропуск шестимісячного строку **після** закінчення стаціонарного лікування.

Постанова ВС 26.03.2020 №805/2688/18-а

- Перебування на стаціонарному лікуванні **після** спливу шестимісячного строку

Постанова ВС від 05.03.2020 №200/2808/19-а

- Служити в ЗСУ розпочав **через 11 місяців** з часу закінчення строку звернення до суду.

Постанова ВС від 26.02.2020 №140/965/18

НЕповажні: незнання усіх підстав позову

Початок перебігу строку не може бути пов'язаний з обізнаністю чи необізнаністю позивачки **про окремі підстави позову**, тобто окремі обставини, на яких ґрунтується вимога позивачки.

Невжиття нею активних дій протягом майже трьох місяців з часу винесення спірного рішення свідчить про **пасивність поведінки** у здійсненні захисту прав.

Строк оскарження рішення ВККС обчислюється **з дня проголошення вступної і резолютивної частини рішення.**

Постанова ВП ВС від 01.04.2020 № 9901/601/19

НЕповажні: байдужість

Сторона, яка задіяна в ході судового розгляду зобов'язана, з розумним інтервалом часу, сама **цікавитись провадженням** у її справі, добросовісно користуватись належними їй процесуальними правами і неухильно виконувати процесуальні обов'язки.

За виявлення належної активності та небайдужості, існувала об'єктивна можливість реалізувати своє право на оскарження у встановлений законом строк.

Постанова ВС 26.03.2020 №805/2688/18-а

НЕповажні: тривале листування

Вчинення дій щодо врегулювання спору у досудовому порядку шляхом тривалого (2008 - 2018 роки) **листування з дозвільними органами не можна вважати поважною причиною** пропуску строку звернення до суду, оскільки ця обставина не є непереборною та такою, що унеможливила своєчасне звернення до суду, зважаючи на **негативні відповіді** щодо порушених позивачками у зверненнях питань.

Постанова ВС від 26.02.2020 №826/14417/18

НЕповажні: повторне звернення до суду

Позивач уже звертався до суду з позовом про той самий предмет раніше, однак йому було відмовлено через невірно обраний спосіб захисту порушених прав.

Такі причини носять суб'єктивний характер. Позивач **самостійно обрав спосіб захисту** своїх порушених прав і скористався своїм правом на судовий захист.

Постанова від 14.05.2019 №803/613/15-а

НЕповажні причини

- лікування на умовах денного стаціонару, яке не перешкоджало оформляти обхідний листок
- повернення позовної заяви, поданої до неналежного суду з порушенням строку звернення до суду.
- майнова неспроможність особи
- незнання через небажання дізнатися про те, що законодавством України встановлені певні строки звернення до суду

Постанова від 13.03.2019 №826/13430/17

НЕповажні: все в реєстрі

Позивачі мали всі необхідні інформаційні джерела для доступу до відомостей про припинення КП с/с «Колос» та мали надані законом можливості для своєчасної реалізації своїх прав, як членів КП с/с «Колос».

Така причина значного пропуску строку звернення до суду, як необізнаність позивачів з проведеними реєстраційними діями ще у 2009 році, не може вважатися поважною.

Постанова від 07.02.2019 №819/859/16

НЕповажні: повторне звернення

Повторне звернення до банку з вимогою про повернення належних сум і отримання «нової» відмови не змінює початку обчислення строку звернення до суду.

Постанова від 07.02.2019 №826/15056/16

НЕповажні: перебування під вартою

Ні наявність кримінального провадження, ні перебування під вартою не унеможливають звернення позивача до суду за захистом своїх прав через представника у встановлений законом строк 3 дня, коли він дізнався або повинен був дізнатись про порушення такого права.

Постанова від 06.06.2018 №804/5529/15

Строки: карантин з 12.03.2020

3. Під час дії карантину, ...строки, визначені статтями ... 122 ...цього Кодексу, а також інші процесуальні строки ... **продовжуються на строк дії такого карантину.**

Закон України від 30.03.2020 (діє з 02.04.2020)

Наслідки карантину для строків

1. Строк, який закінчився до 12.03.2020 – не продовжується (карантин – поважна причина)
2. Строк, який **тривав на 12.03.2020 – продовжується автоматично**
3. Строк, **який розпочався під час карантину** – додається тривалість карантину
4. Строк, який розпочався після карантину – карантин не впливає

Лист ВС від 22.02.2020 «Щодо продовження процесуальних строків під час дії карантину»

5

Правові наслідки закінчення строку

123 КАС

1. У разі подання особою позову (1) після закінчення строків, установлених законом, (2) без заяви про поновлення пропущеного строку звернення до адміністративного суду, або (3) якщо підстави, вказані нею у заяві, визнані судом неповажними, позов **залишається без руху.**

При цьому протягом десяти днів з дня вручення ухвали особа має право звернутися до суду з заявою про поновлення строку звернення до адміністративного суду або **вказати інші підстави для поновлення строку.**

2. Якщо заяву не буде подано особою в зазначений строк або вказані нею підстави для поновлення строку звернення до адміністративного суду будуть визнані неповажними, суд **повертає позовну заяву.**

123 КАС

3. Якщо факт пропуску позивачем строку звернення до адміністративного суду буде **виявлено судом після відкриття** провадження в адміністративній справі і позивач не заявит про поновлення пропущеного строку звернення до адміністративного суду, або якщо підстави, вказані ним у заяві, будуть визнані судом неповажними, **суд залишає позовну заяву без розгляду.**
4. Якщо після відкриття провадження у справі суд дійде висновку, що викладений в ухвалі про відкриття провадження у справі **висновок суду про визнання поважними причин пропуску** строку звернення до адміністративного суду **був передчасним**, і суд не знайде інших підстав для визнання причин пропуску строку звернення до адміністративного суду поважними, **суд залишає позовну заяву без розгляду.**

Апеляція може залишити без розгляду

Позовна заява може бути залишена без розгляду як на стадії вирішення питання про відкриття провадження в адміністративній справі без проведення судового засідання, так і в ході підготовчого провадження чи судового розгляду справи.

При цьому, законодавець **не обмежує** можливість застосування такого процесуального наслідку **виключно судом, який розглядає справу як суд першої інстанції.**

Постанова від 28.03.2018 №667/1580/16-а

Касація не може переоцінювати поважність

Суд касаційної інстанції:

- не може переоцінити доводи про поважність причин пропуску позовної давності, оцінку яким надав суд першої інстанції.

Постанова ВП ВС від 30.01.2019 № 706/1272/14-ц

- не може встановлювати **інших** обставин стосовно початку перебігу позовної давності, ніж ті, які встановили суди першої й апеляційної інстанцій.

Постанова ВП ВС від 11.09.2019 № 487/10132/14-ц

Процесуальні аспекти

- Суд може застосовувати наслідки пропуску строку з ініціативи учасників справи або з власної
- Пропуск строку – важливий довід, щодо якого в ухвалі (постанові) має бути висновок суду
- Питання щодо пропуску строку в суді першої інстанції вирішується ухвалою (не рішенням). Ухвала окремо не оскаржується.
- Поновлення строку – це виняток з загального правила, тому потребує докладного обґрунтування.

Послідовність процесу

Право на позов → строк → спір по суті

У випадку, коли суб'єктивне право, свободи або інтереси не порушені, а відтак і не підлягають судовому захисту, застосування строків звернення до суду є помилковим.

Іншими словами, **інститут строків застосовується лише у разі реального порушення** суб'єктивних прав, свобод та інтересів особи, що звернулась із позовом.

Постанова ВС України від 25.11.2015, П/800/259/15

ЩО РОБИТИ КОЛИ СТРОК ПРОПУЩЕНО?

- Звертатися повторно?
- Наводити інші причини пропуску строку?
- Конструювати інший спір?
- Міняти вимоги і звертатися до загального суду – строки позовної давності 3 роки

- Використано матеріали **Центру дослідження судової практики**
<https://www.facebook.com/cdoslidzenna>

Верховний
Суд

Дякую за увагу!

